

Egy fényíró életútja

Klöz György, a városfotózás úttörője

Klöz György 1844. november 15-én jó anyagi viszonyok között élő polgári család sarjaként látta meg a napvilágot Darsmtadtban. Édesapja egy tehetős ember magántitkára volt, édesanyja pedig a hesseni udvar tapétázójának a lánya. Nyolc testvére közül csupán három maradt életben, a többieket elvitte a gyermekágyi láz, ami akkoriban még mindennapos volt, hiszen *Semmelweis* csak évekkel később fedezte föl a megelőzés módját.

Klöz vegyészeti tanulmányokat folytatott. Az ezek során szerzett ismereteit remekül tudta kamatoztatni az őt egyre inkább érdeklő fotografálás során. Abban az időben az első fényképészek – a „fényírók” – a gyógyszerészek, festőművészek, ötvösök és mutatványosok közül kerültek ki. Ő maga 1867 körül Pesten nyitott közös műtermet két bécsi kollégájával, majd hamarosan önállósította magát. Nagy lelkesedéssel fogott hozzá a magyar nyelv tanulásához is, amit tökéletesen megtanult.

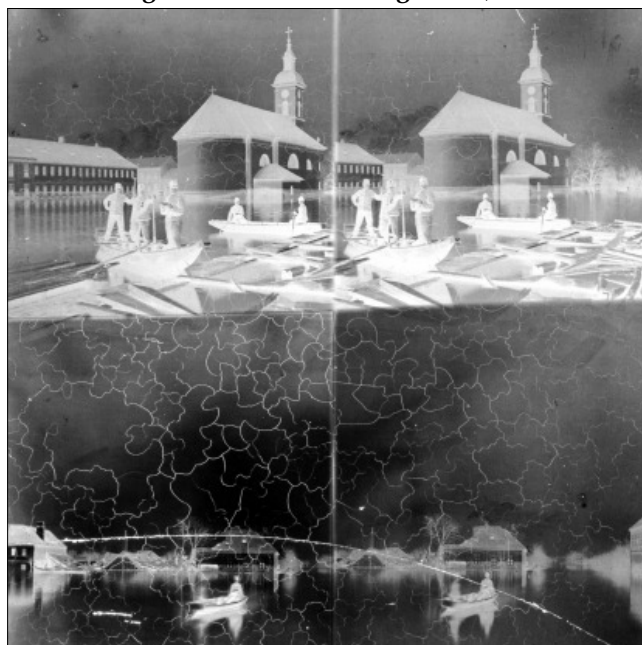
Hamar bekapcsolódott a pesti fényképész-szakma életébe. Már a 70-es évek elején fontos szerepet játszott. Életútjának egyik mérföldkővét az 1873-ban megrendezett Bécsi Világkiállítás jelentette, ahova a Bécsi Fényképészeti Szövetkezet – az esemény hivatalos fotográfus csapata – az egyetlen pestiként, Klözt is meghívta. Az újdonságokra mindig nyitott volt, így bizonyára ott sajátította el az akkoriban újdonságnak számító fénynyomást, és talán akkor merült föl benne az a gondolat is, hogy a felvételeit nagy példányszámban sokszorosítsa, kiadja. A három város, Pest, Buda és Óbuda egyesítése is sok megrendelést hozott neki. A kezdeti portrékép-készítés után egyre inkább a szabad ég alatt történő fényképezés felé fordult. Ehhez az akkori technika megkövetelte azonban azt is, hogy magával vigye a sötétkamráját, amit Klöz – kollégáihoz hasonlóan – egy szekéren rendezett be. Azzal járta a születő nagyváros, Budapest utcáit, s nemcsak az építkezéseket örökítette meg, hanem a már lakott épületeket, a tereket, szobrokat, temetőket, a malmokat, színházakat és szállodákat is. E felvételeit aztán a „Budapest látóköre” című sorozatban jelentette meg. Megkomponáltság, a hosszú exponálási idő miatt statikuság, kihalt utcák jellemzik a képeit. A későbbiekben már nemcsak Budapest megörökítésére törekedett, hanem az országot is járta. Maradtak fenn képei Hévízről, Selmebányáról, Sümegről és más településekről is. Szomorúan vallanak képei a tabáni, szegedi, miskolci és egri árvízről. Jó üzletemberként minden fontosabb eseményen részt vett, így ott volt az 1878-as Párizsi Világkiállításon, az 1885-ös Országos Általános és az 1896-os Millenniumi Kiállítá-

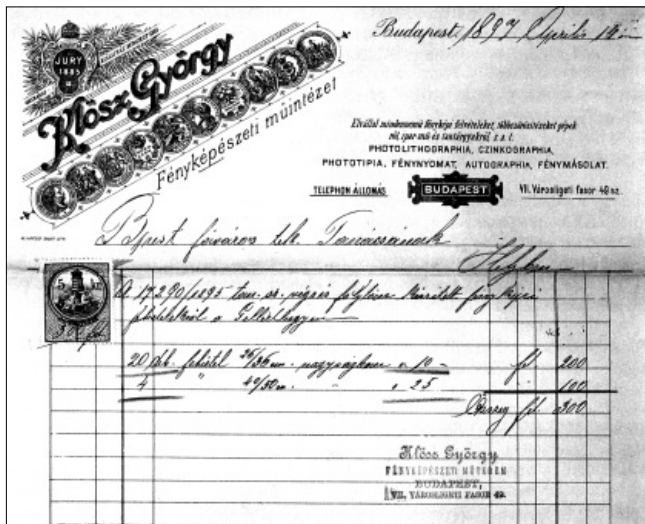

A budapesti Deák tér 1890 körül (fent),
és a Blaha Lujza tér 1910 körül

A szegedi árvízről nedves eljárással készített
üveglemez két sztereó negatívval, 1879

Számla a Tabán lefényképezéséért, 1897

táson is. Ez utóbbin a Fényképészek Szövetkezetének elnökévé nevezték ki.

Nagyra becsült, elismert szakember volt. Ezt bizonyítja az is, hogy 1874-ben Ferenc József az akkori Hatvani utcában (ma Kossuth Lajos utca) található üzletében személyesen kereste föl Klöszt, és dicsérőleg nyilatkozott a Bécsi Világkiállításon készített képeiről. Több érem és rangemelő cím birtokosa volt, melyeket fényképei hátulján is feltüntetett. A Párizsi Világkiállításon például ezüstérmet kapott, a Budapestin pedig nagy millenniumi érmet. 1898-ban a szász királyi udvar a „Szász Királynő Ő Fensége udvari szállítója” címet adományozta neki, de büszkélkedhetett a „József Főherceg Ő Császári és Királyi Fensége udvari szállítója” titulussal is. 1906-ban a Magyar Fényképészek Országos Szövetségének alelnökévé nevezték ki.

Az ő fényképeiről ismerhetjük a ma már nem létező – a XIX. és XX. században lebontott budapesti utcákat, tereket, városrészeket (pl. a Tabánt). Képei dokumentálják és megelevenítik az egykori főúri kastélyok, kúriák ízlésvilágát: a kerteket, parkokat, az épületek külsejét, belső berendezéseit, műtárgyaikat. Az ilyen felvételeiért díjazták Párizsban. Felvételei elkalauzolják az érdeklődő szemlélőt a századvég kedvelt fürdőibe, kiránduló helyeire. Fényképeit nézegetve tanúi lehetünk Kossuth temetésének és a földalatti építésének is. „Hazánk jelesei” albumából a kor leghíresebb közéleti személyei, tudósai, írói, művészei, egyetemi tanárai pillantanak ránk komoly tekintettel. Némelyikük ma már mosolygásra készítő frizurával, bajusszal és szakállal ékesítette magát.

Klöss a század vége felé műtermében már negyven alkalmazottat foglalkoztatott. A fényképezésen kívül fotócikket is forgalmazott. Az országban ő vezette be elsőként a szárazlemezt és a fotólitográfiát is, amely eljárással térképeket nyomtatott. Kenyeret adott néhány festőművésznek is, akik kézzel színezték ki a felvételeket, de igény esetén a festményportré elkészítését is vállalták. Műtermében a vevők kényelmét fokozta – az országban először alkalmazott – felvonó (lift) is.

A fényképezetet az életében egyre inkább a nyomdászat, a lapkiadás váltotta föl. Klöss 1890-ben a Budapesti Látogatók Lapja társtulajdonosa lett. Meggazdagodott, s több nagy értékű ingatlannal (impozáns méretű villákkal) rendelkezett.

1906-ban, amikor fia, Pál átvette a vállalat irányítását, már a nyomdai tevékenység volt a cég fő profilja. (Klösszék nyomdáját 1948-ban Offset Nyomda néven államosították).

1913. július 4-én halt meg tüdőgyulladás és agyléggyulladás következtében. Sírja a Nemzeti Sírkertben, a Fiumei úton található.

Amikor Klöss „fényíró” pályafutását kezdte, a szakma még a gyerekkorát élte. A dagerrotípiát épphogy fölváltotta a nedves-kollódiumos eljárás. Ez utóbbinak az volt az előnye, hogy jó minőségben lehetett róluk másolatokat készíteni. Az eljárás hátrányát azonban nemcsak a különböző vegyszerek mérgező tulajdonságai jelentették, hanem az is, hogy a fényérzékeny réteg, az emulzió – amit minden fotográfus maga állított elő és közvetlenül a felvétel elkészítése előtt öntött rá az üveglemezre – rendkívül gyúlékony volt és könnyen égett. Ráadásul nagyon gyorsan kellett elkészíteni a felvételt és előhívni a képet is, hogy ez az emulzió meg ne száradjon, mert akkor már használhatatlanná vált. A külső felvételek során a szekéren berendezett sötétkamrában öntötték föl a kollódiumot és ott történt az érzékenyítés is. Amíg egy fénykép elkészült, 40-50 különböző tevékenységet kellett elvégezni.

Az 1880-as években a szárazlemezes eljárás, melyet Klöss György vezetett be az országban, már lényegesen könnyebbé tette a fényképezést. A szárazlemezeket ugyanis készen lehetett megvenni, s az expozíció után odahaza, a műterem sötétkamrájában lehetett előhívni. E technikának köszönhetően lerövidült az exponálási idő, így már pillanatfelvételeket is lehetett készíteni. A XIX. században a fotográfálás még bonyolult, sok ember munkáját igénylő szakma volt. A digitális fényképezéshez szokott korban mulatságosan tűnhet, hogy például Samuel Burn az 1860-as években negyvenfős karavánnal indult neki a Himalája fotózásának, hiszen neki a fényképezéshez szükséges tárgyakon és saját személyes felszerelésén túl, a vegyszereket is magával kellett vinnie.

Balázs Erzsébet

Szakirodalom:

Lugosi Lugo László: Klöss György élete és munkássága (Polgart, Bp., 2002.)
Budapest anno (Corvina Kiadó, Bp., 1979.)

Klöss György 40x50 cm méretű lemezes fényképezőgépe

Dr. Demszky Gábor főpolgármester
a 2-es metróban reliefet avatott Klöss Györgynek.